

Το Ευρωπαϊκό περιβαλλον Κατασταση και προοπτικές 2020

Συνοπτική έκθεση

Φωτογραφία εξωφύλλου: © Simon Hadleigh-Sparks, My City/EEA

Δήλωση νομικού περιεχομένου

Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης μπορεί να μην αντανakλά απαραίτητα τις επίσημες απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή άλλων θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος καθώς και οποιοδήποτε άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό του Οργανισμού, δεν ευθύνονται για την πιθανή χρήση των πληροφοριών που εμπεριέχονται στην παρούσα έκθεση.

Δήλωση περί πνευματικής ιδιοκτησίας

© Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2019
Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι διαθέσιμες στο Διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019

ISBN 978-92-9480-119-7
doi: 10.2800/39101

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Δανία

Τηλ.: +45 33 36 71 00
Web: eea.europa.eu

Το Ευρωπαϊκό περιβαλλον Κατασταση και προοπτικές 2020

Συνοπτική έκθεση

Εισαγωγή

Η καθοριστική πρόκληση του αιώνα μας

Η έκθεση με τίτλο «Το ευρωπαϊκό περιβάλλον – κατάσταση και προοπτικές 2020» («έκθεση SOER 2020») έρχεται σε μια κρίσιμη στιγμή. Βρισκόμαστε πλέον αντιμέτωποι με προκλήσεις βιωσιμότητας για τις οποίες απαιτούνται επείγουσες συστημικές λύσεις. Αυτό είναι το αμφίσημο μήνυμα προς τους διαμορφωτές πολιτικής στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο. Η πρωταρχική πρόκληση αυτού του αιώνα είναι το πώς μπορούμε να επιτύχουμε ανάπτυξη σε ολόκληρο τον κόσμο, η οποία να αντισταθμίζει κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς.

Η παρούσα έκθεση είναι η 6η SOER που δημοσιεύεται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) και η έκδοση του 2020 εντοπίζει σοβαρά κενά μεταξύ της κατάστασης του περιβάλλοντος και των υφιστάμενων βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων στόχων πολιτικής της ΕΕ. Οι προσδοκίες των πολιτών να μπορούν να ζουν σε ένα υγιεινό περιβάλλον πρέπει να ικανοποιηθούν, αλλά αυτό προϋποθέτει την εκ νέου επικέντρωση στην εφαρμογή των εθνικών και ενωσιακών πολιτικών, η οποία θα πρέπει να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο αυτών των πολιτικών.

Βεβαίως, δεν αρκεί απλώς να κάνουμε περισσότερα, αλλά πρέπει επίσης να μπορούμε να δράσουμε και με διαφορετικό τρόπο. Κατά την ερχόμενη δεκαετία θα χρειαστούμε πολύ διαφορετικές απαντήσεις στις παγκόσμιες προκλήσεις του περιβάλλοντος και του κλίματος σε σχέση με εκείνες που παρείχαμε τα τελευταία 40 χρόνια. Η παρούσα έκθεση αποσκοπεί στο να συνεισφέρει στις συζητήσεις σχετικά με τις πολιτικές της Ευρώπης για το 2030, συμπεριλαμβανόμενης της σχετικής πορείας και στοχοθεσίας μέχρι το 2050 και πέρα από αυτό.

Οι μελλοντικές αυτές πολιτικές πρέπει να βασίζονται στις υφιστάμενες απαντήσεις έναντι των προκλήσεων του περιβάλλοντος και του κλίματος — στη βάση του «κεκτημένου» — και πρέπει επίσης να ανταποκρίνονται στην πλέον επικαιροποιημένη γνώση, η οποία επιτάσσει την υιοθέτηση θεμελιωδών διαφορετικών προσεγγίσεων, τόσο ως προς το *τι* πρέπει να κάνουμε όσο και ως προς το *πώς* πρέπει να το κάνουμε.

Το μήνυμα σχετικά με τον επείγοντα χαρακτήρα της κατάστασης δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Ήδη, μόνο στους 18 τελευταίους μήνες έχουν δημοσιευθεί μεγάλες παγκόσμιες εκθέσεις από φορείς όπως οι IPCC, IPBES, IRP και UNE, ⁽¹⁾ οι οποίες μεταφέρουν το ίδιο μήνυμα: οι πορείες που ακολουθούμε σήμερα είναι κατά βάση μη βιώσιμες. Οι πορείες αυτές είναι αλληλένδετες και συνδέονται με τα κύρια συστήματά παραγωγής και κατανάλωσης μας, ενώ λιγοστεύει ταυτόχρονα ο χρόνος που διαθέτουμε ώστε να προτείνουμε αξιόπιστες λύσεις για την αναστροφή της κατάστασης.

Η έκκληση για θεμελιώδεις μεταβάσεις προς τη βιωσιμότητα όσον αφορά τα βασικά συστήματα που διαμορφώνουν την ευρωπαϊκή οικονομία και τη σύγχρονη κοινωνική ζωή -ειδικά τα συστήματα ενέργειας, κινητικότητας, στέγασης και διατροφής- δεν είναι νέα. Απευθύνουμε ήδη μια τέτοια έκκληση, μέσω των εκθέσεων SOER 2010 και 2015, ενώ κατά τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει ενσωματώσει τις αντιλήψεις αυτές σε σημαντικές πρωτοβουλίες πολιτικής, όπως οι δέσμες μέτρων για την κυκλική οικονομία και τη βιοοικονομία, οι πολιτικές σχετικά με το κλίμα και την ενέργεια για το 2030 και το 2050 καθώς και το μελλοντικό της πρόγραμμα για την έρευνα και την καινοτομία. Περαιτέρω, η πρωτοβουλία της ΕΕ για βιώσιμη χρηματοδότηση είναι η πρώτη στο είδος της, και μέσω αυτής ζητούνται απαντήσεις

(1) Εκθέσεις της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) σχετικά με την υπερθέρμανση του πλανήτη κατά 1,5 °C, την κλιματική αλλαγή και τις χερσαίες εκτάσεις· Παγκόσμια έκθεση αξιολόγησης της Βιοποικιλότητας και των Υπηρεσιών Οικοσυστήματος της Διακυβερνητικής Επιστημονικής και Πολιτικής Πλατφόρμας για τη Βιοποικιλότητα και τις Υπηρεσίες Οικοσυστήματος (IPBES)· Έκθεση σχετικά με τις προοπτικές των παγκόσμιων πόρων, της Διεθνούς Επιτροπής Πόρων (IRP)· Παγκόσμιες περιβαλλοντικές προοπτικές 6, του Περιβαλλοντικού Προγράμματος του ΟΗΕ

σε ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην προαγωγή των αναγκαίων αλλαγών.

Ωστόσο, η αλλαγή των αντιλήψεων δεν συνεπάγεται απαραίτητα και εφαρμογή των αλλαγών στην πράξη. Η επικέντρωση πρέπει από τώρα να αφορά στην ενίσχυση, στην επιτάχυνση, στον εξορθολογισμό και στην εφαρμογή πολλών λύσεων και καινοτομιών -τόσο τεχνολογικών όσο και κοινωνικών- τις οποίες διαθέτουμε ήδη, ενώ ταυτόχρονα θα ενθαρρύνουμε περαιτέρω την έρευνα και ανάπτυξη και θα επρωθοούμε αλλαγές συμπεριφορών, κυρίως ακούγοντας τους πολίτες και συμπράττοντας μαζί τους.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την κοινωνική διάσταση. Διατυπώνονται ηχηρές και κατανοητές εκκλήσεις για μια δίκαιη μετάβαση, η οποία θα διασφαλίζει τη δέουσα μέριμνα και προσοχή για τους δυνητικούς «χαμένους» της οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Η άνιση κατανομή του κόστους και των ωφελειών που προκύπτουν από συστημικές αλλαγές αναγνωρίζονται πλέον από τους διαμορφωτές πολιτικών, αλλά προϋποθέτουν ταυτόχρονα καλή κατανόηση, συμμετοχή των πολιτών και αποτελεσματικές απαντήσεις.

Δεν μπορούμε επίσης να αγνοούμε τους νέους της Ευρώπης. Αυτοί προβάλλουν όλο και πιο συχνά τα αιτήματά τους για μια πιο φιλόδοξη απάντηση στην κλιματική αλλαγή και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Εάν δεν καταφέρουμε να αλλάξουμε τις τρέχουσες τάσεις εντός της ερχόμενης δεκαετίας, τότε η αίσθηση του φόβου που νιώθουν οι νέοι μπροστά στο μέλλον θα αποδειχθεί απολύτως βάσιμη.

Η έκθεση SOER 2020 δεν δίνει όλες τις απαντήσεις στις περίπλοκες αυτές προκλήσεις. Αποτελεί όμως την πιο ολοκληρωμένη και πλήρη αξιολόγηση της μέχρι τώρα κατάστασης εκ μέρους του ΕΟΠ, καθώς και την πρώτη απόπειρα αποφασιστικής αντιμετώπισης των συστημικών μας προκλήσεων στο πλαίσιο των μεταβάσεων προς τη βιωσιμότητα, τις οποίες πρέπει να επιχειρήσουμε ως κοινωνία. Βασίζεται σε 25 έτη εμπειρίας γύρω από δεδομένα, αναλύσεις και πολιτικές της ΕΕ και αντλεί από τη γνώση του μοναδικού μας δικτύου ευρωπαϊκών χωρών μελών, του Eionet.

Δεν μπορούμε να προβλέψουμε το μέλλον, μπορούμε όμως να το δημιουργήσουμε. Είμαστε πεπεισμένοι ότι η παρούσα έκθεση συνιστά μια αξιόπιστη και έγκαιρη πηγή γνώσης, η οποία μπορεί να κατευθύνει τις συζητήσεις σχετικά με το μέλλον των πολιτικών της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα και να συνεισφέρει στη διαμόρφωση ευρωπαϊκών απαντήσεων στο πλαίσιο της Ατζέντας των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 και των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η Ευρώπη πρέπει να ηγηθεί της παγκόσμιας μετάβασης προς ένα υγιεινό περιβάλλον σε έναν δίκαιο και βιώσιμο κόσμο. Η ιδέα μιας ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας -η οποία περιγράφεται ως η υπ' αριθμόν ένα προτεραιότητα μεταξύ των πολιτικών κατευθυντήριων γραμμών για την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019-2024- παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός εξαιρετικού πλαισίου δράσης που προβλέπει συστημικές θεωρήσεις και καινοτομίες, οι οποίες είναι αναγκαίες για την επίτευξη αυτής της μετάβασης και τη δημιουργία ενός μέλλοντος για το οποίο θα μπορούμε όλοι να είμαστε υπερήφανοι.

Hans Bruyninckx

Εκτελεστικός διευθυντής, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

Η έκθεση SOER 2020 με δυο λόγια

Το 2020 η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με περιβαλλοντικές προκλήσεις τόσο μεγάλες και επείγουσες όσο ποτέ. Παρότι οι πολιτικές της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα έχουν αποδώσει ουσιαστικά οφέλη κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η Ευρώπη εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προβλήματα σε τομείς όπως η απώλεια βιοποικιλότητας, η χρήση των πόρων, οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι για την υγεία και την ευημερία μας. Παγκόσμιες μεγατάσεις, όπως οι δημογραφικές αλλαγές, εντείνουν πολλές περιβαλλοντικές προκλήσεις, ενώ οι ταχείες τεχνολογικές αλλαγές συνεπάγονται νέους κινδύνους και αβεβαιότητες.

Αναγνωρίζοντας αυτές τις προκλήσεις, η ΕΕ έχει δεσμευτεί να επιτύχει ένα σύνολο μακροπρόθεσμων στόχων βιωσιμότητας με απώτερο σκοπό την «ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας». Η επίτευξη αυτών των στόχων δεν θα είναι εφικτή εάν δεν συντελεστεί μια ταχεία και θεμελιώδης αλλαγή σε ό,τι αφορά τον χαρακτήρα και τη φιλοδοξία των απαντήσεων της Ευρώπης. Η Ευρώπη πρέπει να βρει τρόπους να μετασχηματίσει τα βασικά κοινωνικά συστήματα που συνεπάγονται πιέσεις για το περιβάλλον και το κλίμα και επιπτώσεις για την υγεία, επαναπροσεγγίζοντας όχι μόνο τεχνολογίες και διαδικασίες παραγωγής αλλά και μοντέλα κατανάλωσης και τρόπους ζωής. Αυτό προϋποθέτει άμεση και συντονισμένη δράση, με ενεργοποίηση διαφόρων τομέων πολιτικής και παραγόντων του συνόλου της κοινωνίας ώστε να επιτευχθούν συστημικές αλλαγές.

Η Ευρώπη βρίσκεται το 2020 σε μια κρίσιμη συγκυρία. Οι ηγέτες της έχουν ευκαιρίες να διαμορφώσουν τις μελλοντικές εξελίξεις, τις οποίες δεν θα έχουν οι διάδοχοί τους. Η ερχόμενη δεκαετία θα είναι επομένως αποφασιστικής σημασίας για τον καθορισμό των ευκαιριών της Ευρώπης κατά τον 21ο αιώνα.

Αυτά είναι εν συντομία τα γενικά συμπεράσματα της έκθεσης «Το ευρωπαϊκό περιβάλλον – κατάσταση και προοπτικές 2020» («SOER 2020»). Η έκθεση παρέχει μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση του περιβάλλοντος της Ευρώπης προς υποστήριξη της διακυβέρνησης και ενημέρωση του κοινού. Όπως όλες οι

εκθέσεις του ΕΟΠ, βασίζεται στο έργο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πληροφοριών και Παρατηρήσεων σχετικά με το Περιβάλλον (Eionet), μιας σύμπραξης μεταξύ του ΕΟΠ και των 33 χωρών μελών του και έξι συνεργαζόμενων χωρών.

Η κατανόηση της κατάστασης, των τάσεων και των προοπτικών του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος προϋποθέτει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία λαμβάνει υπόψη τους περίπλοκους παράγοντες και τις συνέπειες της περιβαλλοντικής αλλαγής. Η SOER 2020 παρέχει ακριβώς αυτό, παρουσιάζοντας το παγκόσμιο πλαίσιο που διαμορφώνει την ανάπτυξη της Ευρώπης (Μέρος 1), τις ευρωπαϊκές περιβαλλοντικές και τομειακές τάσεις και προοπτικές (Μέρος 2) και τους παράγοντες που περιορίζουν ή ευνοούν ριζικές αλλαγές (Μέρος 3). Καταλήγει, στο Μέρος 4, σε σκέψεις σχετικά με το πώς μπορεί η Ευρώπη να αλλάξει πορεία και να πετύχει ένα βιώσιμο μέλλον.

Η SOER 2020 εντοπίζει πολλές προκλήσεις και εμπόδια. Ταυτόχρονα αναγνωρίζει και λόγους να είμαστε αισιόδοξοι. Οι Ευρωπαίοι πολίτες εκφράζουν όλο και πιο συχνά την απογοήτευσή τους για τα κενά στη διακυβέρνηση σχετικά με το περιβάλλον και το κλίμα. Η γνώση σχετικά με τις συστημικές αλλαγές και τις απαντήσεις αυξάνεται και αντικατοπτρίζεται όλο και συχνότερα στα πλαίσια πολιτικής της ΕΕ. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια έχουν αναδυθεί καινοτομίες με ταχείς ρυθμούς, όπως νέες τεχνολογίες, επιχειρηματικά μοντέλα και πρωτοβουλίες κοινοτήτων. Ορισμένες πόλεις και περιφέρειες πρωτοστατούν από πλευράς φιλοδοξίας και δημιουργικότητας, πειραματιζόμενες με διαφορετικούς τρόπους διαβίωσης και εργασίας και ανταλλάσσοντας ιδέες μέσα από δίκτυα.

Όλες αυτές οι εξελίξεις είναι σημαντικές διότι παρέχουν περιθώριο στις κυβερνήσεις ώστε να υιοθετήσουν πιο φιλόδοξες πολιτικές, επενδύσεις και δράσεις. Συμβάλλουν επίσης στην ευαισθητοποίηση των πολιτών, ενθαρρύνοντάς τους να ξανασκεφτούν συμπεριφορές και τρόπους ζωής. Η Ευρώπη πρέπει να αδράξει αυτές τις ευκαιρίες, χρησιμοποιώντας κάθε διαθέσιμο μέσο ώστε να πετύχουν ριζικές αλλαγές κατά την ερχόμενη δεκαετία.

Το περιβάλλον της Ευρώπης σε ένα μεταβαλλόμενο παγκόσμιο πλαίσιο

Οι προκλήσεις σχετικά με το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη είναι ριζωμένες σε παγκόσμιες εξελίξεις που εκτείνονται δεκαετίες πίσω. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η λεγόμενη «μεγάλη επιτάχυνση» της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας μεταμόρφωσε τη σχέση της ανθρωπότητας με το περιβάλλον. Από το 1950 ο παγκόσμιος πληθυσμός έχει τριπλασιαστεί φτάνοντας τα 7,5 δισεκατομμύρια· ο αριθμός των κατοίκων στις πόλεις έχει τετραπλασιαστεί υπερβαίνοντας τα 4 δισεκατομμύρια· η οικονομική παραγωγή έχει αυξηθεί κατά 12 φορές, ενώ στο ίδιο ποσοστό έχει αυξηθεί και η χρήση αζωτούχων, φωσφορικών και καλιούχων λιπασμάτων, ενώ η χρήση πρωτογενούς ενέργειας έχει αυξηθεί κατά πέντε φορές. Όσον αφορά το μέλλον, οι παγκόσμιες αυτές εξελίξεις αναμένεται να συνεχίσουν να εντείνουν τις πιέσεις για το περιβάλλον. Ο παγκόσμιος πληθυσμός υπολογίζεται ότι θα αυξηθεί τουλάχιστον κατά ένα τρίτο, φθάνοντας τα 10 δισεκατομμύρια μέχρι το 2050. Η χρήση των πόρων σε παγκόσμια κλίμακα θα μπορούσε να διπλασιαστεί μέχρι το 2060, με τη ζήτηση για νερό να αυξάνεται κατά 55 % έως το 2050 και την αύξηση της ζήτησης για ενέργεια να φτάνει το 30 % μέχρι το 2040.

Η μεγάλη αυτή επιτάχυνση έχει επιφέρει οπωσδήποτε σημαντικά οφέλη, ανακουφίζοντας από δεινά και στηρίζοντας την ευημερία σε πολλά μέρη του κόσμου. Ενδεικτικά, το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας μειώθηκε εντυπωσιακά - από 42 % το 1981 σε λιγότερο από 10 % το 2015. Ωστόσο, οι ίδιες αυτές εξελίξεις έχουν επίσης προκαλέσει εκτενείς ζημιές στα οικοσυστήματα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, το 75 % περίπου του χερσαίου περιβάλλοντος και το 40 % του θαλάσσιου έχουν πλέον υποστεί σοβαρές αλλοιώσεις. Η Γη βιώνει πλέον μια εξαιρετικά ταχεία απώλεια βιοποικιλότητας και περισσότερα είδη απειλούνται με εξαφάνιση σήμερα σε σχέση με οποιαδήποτε προηγούμενη στιγμή στην ιστορία της ανθρωπότητας. Υπάρχουν πράγματι στοιχεία που υποδεικνύουν ότι συντελείται αυτή τη στιγμή μια έκρηξη μαζική εξαφάνιση της βιοποικιλότητας.

Άλλωστε, πολλές από τις αλλαγές στο παγκόσμιο σύστημα του κλίματος που έχουν παρατηρηθεί από τη δεκαετία του 1950 και μετά δεν έχουν προηγούμενο σε βάθος δεκαετιών έως και χιλιετηρίδων. Αυτές είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα των εκπομπών αερίων υπεύθυνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου λόγω ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως η καύση ορυκτών καυσίμων, η γεωργία και η αποδάσωση.

Τόσο άμεσα όσο και έμμεσα, οι εν λόγω πιέσεις βλάπτουν σοβαρότατα την υγεία και την ευημερία του ανθρώπου. Ο παγκόσμιος φόρτος των νόσων και των πρόωρων θανάτων που συνδέονται με την περιβαλλοντική ρύπανση είναι ήδη τρεις φορές μεγαλύτερος σε σύγκριση με εκείνον του AIDS,

της φυματίωσης και της ελονοσίας μαζί. Η συνέχιση ωστόσο της μεγάλης επιτάχυνσης θα μπορούσε να δημιουργήσει ακόμη εκτενέστερες απειλές, εάν οι πιέσεις προκαλέσουν την κατάρρευση οικοσυστημάτων όπως η Αρκτική, οι κοραλλιογενείς ύφαλοι και το δάσος του Αμαζονίου. Ξαφνικές και μη αναστρέψιμες αλλαγές αυτού του είδους θα μπορούσαν να βλάψουν πολύ σοβαρά την ικανότητα της φύσης να παρέχει ζωτικές υπηρεσίες, όπως η παροχή τροφίμων και πόρων, η διατήρηση της καθαρότητας του νερού και της γονιμότητας των εδαφών και η προστασία έναντι των φυσικών καταστροφών.

Ως πρωτοπόρος της εκβιομηχάνισης, η Ευρώπη έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των παγκόσμιων αυτών αλλαγών. Σήμερα συνεχίζει να καταναλώνει περισσότερους πόρους και να συμβάλλει περισσότερο στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος απ' ό,τι πολλές άλλες περιοχές του πλανήτη. Για να ικανοποιεί αυτά τα επίπεδα υψηλής ζήτησης, η Ευρώπη εξαρτάται από πόρους που εξορύσσονται ή χρησιμοποιούνται σε άλλα μέρη του κόσμου, όπως νερό, χώμα, βιομάζα και άλλα υλικά. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, πολλές από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που συνδέονται με την ευρωπαϊκή παραγωγή και κατανάλωση εκδηλώνονται εκτός Ευρώπης.

Συλλογικά, αυτές οι πραγματικότητες συγκροτούν μια βαθιά πρόκληση για την Ευρώπη και άλλες περιοχές του κόσμου. Οι τρέχουσες πορείες της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης καταστρέφουν τα οικοσυστήματα, τα οποία υποστηρίζουν εν τέλει την ύπαρξη της ανθρωπότητας. Για τη μετακίνηση προς μια βιώσιμη πορεία θα απαιτηθούν ταχείες και ευρείας κλίμακας μειώσεις των περιβαλλοντικών πιέσεων, οι οποίες θα υπερβαίνουν κατά πολύ τις τρέχουσες μειώσεις.

Το περιβάλλον της Ευρώπης το 2020

Καθώς ο χαρακτήρας και η κλίμακα των παγκόσμιων προκλήσεων γύρω από το περιβάλλον και το κλίμα έχουν καταστεί περισσότερο σαφείς, έχουν αντίστοιχα εξελιχθεί και τα πλαίσια πολιτικής. Το πλαίσιο περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρώπης -το περιβαλλοντικό κεκτημένο- διαμορφώνεται ολοένα και περισσότερο βάσει φιλόδοξων μακροπρόθεσμων οραμάτων και στόχων. Το γενικό όραμα για το περιβάλλον και την κοινωνία της Ευρώπης ορίζεται μέσω του Εβδομού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον (7ο ΠΔΠ), το οποίο προβλέπει ότι έως το 2050:

«Ζούμε καλά, εντός των οικολογικών ορίων του πλανήτη μας. Η ευμάρεια που απολαμβάνουμε και το υγιεινό περιβάλλον στο οποίο ζούμε οφείλονται σε μια καινοτόμο και κυκλική οικονομία, όπου δεν γίνονται σπατάλες και όπου διασφαλίζεται η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων, και η βιοποικιλότητα προστατεύεται, αποτιμάται και αποκαθίσταται με τρόπους που ενισχύουν την

ανθεκτικότητα της κοινωνίας μας. Η οικονομική μας αύξηση με χαμηλά επίπεδα ανθρακούχων εκπομπών έχει προ πολλού αποσυνδεθεί από τη χρήση των πόρων και έχει γίνει η κινητήρια δύναμη στην πορεία προς μια ασφαλή και αειφόρο παγκόσμια κοινωνία.»

Οι περιβαλλοντικές πολιτικές της ΕΕ ακολουθούν τρεις θεματικές προτεραιότητες πολιτικής του 7ου ΠΔΠ: 1) την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού κεφαλαίου της ΕΕ· 2) τη μετάβαση της ΕΕ σε μια αποδοτική από πλευράς πόρων, πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα· και 3) την προστασία των πολιτών της ΕΕ από πιέσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία τους. Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει επίσης θεσπίσει μια σειρά από στρατηγικές πολιτικές-πλαίσια, οι οποίες εστιάζουν στον μετασχηματισμό της οικονομίας της ΕΕ και συγκεκριμένων συστημάτων (όπως η ενέργεια και η κινητικότητα) με τρόπους που εξασφαλίζουν ευμάρεια και δίκαιη μεταχείριση, ενώ προστατεύουν ταυτόχρονα τα οικοσυστήματα. Οι στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη συμπληρώνουν τα εν λόγω πλαίσια, μέσα από μια λογική ριζικής αλλαγής η οποία αναγνωρίζει την αλληλεξάρτηση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων.

Βάσει του μακροπρόθεσμου οράματος και των συμπληρωματικών στόχων πολιτικής της, είναι σαφές ότι η Ευρώπη δεν σημειώνει επαρκή πρόοδο στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Τα μηνύματα από την αξιολόγηση των πρόσφατων τάσεων και προοπτικών στο πλαίσιο της SOER 2020 είναι σαφή: οι πολιτικές έχουν αποδειχθεί πιο αποτελεσματικές στον περιορισμό των περιβαλλοντικών πιέσεων παρά στην προστασία της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων, όπως και της ζωής και της ευημερίας. Παρά τις επιτυχίες της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα και οι προοπτικές για το περιβάλλον της Ευρώπης κατά τις ερχόμενες δεκαετίες είναι αποθαρρυντικές (Πίνακας ES.1).

Είναι σαφές ότι το φυσικό κεφάλαιο δεν προστατεύεται ακόμη, ούτε διατηρείται ή αναδεικνύεται σύμφωνα με τους στόχους του 7ου ΠΔΠ. Μικρά ποσοστά των προστατευόμενων ειδών (23 %) και ενδιαιτημάτων (16 %) βρίσκονται σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης και η Ευρώπη δεν σημειώνει επαρκή πρόοδο προς την εκπλήρωση του στόχου για ανάσχεση της απώλειας της βιωσιμότητας μέχρι το 2020. Η Ευρώπη έχει επιτύχει τους στόχους της για καθορισμό χερσαίων και θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών και ορισμένα είδη έχουν ανακάμψει αλλά οι περισσότεροι υπόλοιποι στόχοι δεν αναμένεται να επιτευχθούν.

Μέτρα πολιτικής που στοχεύουν στο φυσικό κεφάλαιο έχουν αποδώσει οφέλη σε ορισμένες περιοχές αλλά πολλά προβλήματα εξακολουθούν να υφίστανται και ορισμένα μάλιστα επιδεινώνονται. Ενδεικτικά, ο περιορισμός της ρύπανσης έχει

βελτιώσει την ποιότητα των υδάτων αλλά η ΕΕ απέχει πολύ από το να επιτύχει καλή οικολογική κατάσταση για όλες τις υδάτινες μάζες μέχρι το 2020. Η διαχείριση των γαιών έχει βελτιωθεί αλλά ο κατακερματισμός των τοπίων εξακολουθεί να εντείνεται βλάπτοντας ενδιαιτήματα και βιοποικιλότητα. Η ατμοσφαιρική ρύπανση εξακολουθεί να επηρεάζει τη βιοποικιλότητα και τα οικοσυστήματα και το 62 % της έκτασης των οικοσυστημάτων της Ευρώπης εκτίθεται σε υπερβολικά επίπεδα αζώτου, γεγονός που προκαλεί ευτροφισμό. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη βιοποικιλότητα και στα οικοσυστήματα αναμένεται να ενταθούν, ενώ δραστηριότητες όπως η γεωργία, η αλιεία, οι μεταφορές, η βιομηχανική παραγωγή και η παραγωγή ενέργειας εξακολουθούν να συμβάλλουν στην απώλεια βιοποικιλότητας, στην εξόρυξη πόρων και στις επιβλαβείς εκπομπές.

Η Ευρώπη έχει επιτύχει περισσότερη πρόοδο σε ό,τι αφορά την αποδοτικότητα των πόρων και την κυκλική οικονομία. Η κατανάλωση υλικών έχει περιοριστεί ενώ έχει βελτιωθεί και η αποδοτικότητα των πόρων καθώς έχει αυξηθεί το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Οι εκπομπές αερίων που δημιουργούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου μειώθηκαν κατά 22 % μεταξύ του 1990 και του 2017, ως αποτέλεσμα τόσο μέτρων πολιτικής όσο και οικονομικών παραγόντων. Το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκε με σταθερούς ρυθμούς φτάνοντας στο 17,5 % το 2017. Η ενεργειακή αποδοτικότητα έχει βελτιωθεί και η τελική κατανάλωση ενέργειας έχει μειωθεί σχεδόν στα επίπεδα του 1990. Οι εκπομπές ρύπων τόσο στην ατμόσφαιρα όσο και στο νερό έχουν μειωθεί, ενώ η συνολική ποσότητα αντλούμενων υδάτων στην ΕΕ μειώθηκε κατά 19 % μεταξύ 1990 και 2015.

Οι πιο πρόσφατες τάσεις είναι ωστόσο λιγότερο θετικές. Παραδείγματος χάριν, η τελική ζήτηση ενέργειας έχει ουσιαστικά αυξηθεί από το 2014 και, εάν αυτό συνεχιστεί, ενδέχεται να μην επιτευχθεί ο στόχος της ΕΕ όσον αφορά την ενεργειακή αποδοτικότητα μέχρι το 2020. Οι επιβλαβείς εκπομπές από τις μεταφορές και τη γεωργία έχουν επίσης αυξηθεί και η παραγωγή και κατανάλωση επικίνδυνων χημικών έχουν παραμείνει στα ίδια επίπεδα. Η πρόβλεψη έως το 2030 υποδηλώνει ότι ο τρέχων ρυθμός προόδου δεν θα είναι επαρκής ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι ως προς το κλίμα και την ενέργεια για το 2030 και το 2050. Επιπλέον, η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών πιέσεων από οικονομικούς τομείς μέσω της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης δεν υπήρξε επιτυχής, όπως καταδεικνύουν οι συνεχιζόμενες επιπτώσεις της γεωργίας στη βιοποικιλότητα και η ρύπανση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους.

Η Ευρώπη έχει σημειώσει ορισμένες επιτυχίες όσον αφορά την προστασία των Ευρωπαίων από τους περιβαλλοντικούς κινδύνους για την υγεία και την ευημερία. Ενδεικτικά, το πόσιμο νερό και τα ύδατα κολύμβησης είναι κατά κανόνα υψηλής ποιότητας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Και εδώ όμως εξακολουθούν να υφίστανται προβλήματα και οι προβλέψεις προκαλούν ανησυχία.

Πίνακας ES.1 Σύνοψη των προηγούμενων τάσεων, των προβλέψεων και των προοπτικών εκπλήρωσης των επιδιώξεων πολιτικής/στόχων

Θεματικές ενότητες	Προηγούμενες τάσεις και προοπτικές		Προοπτικές εκπλήρωσης των επιδιώξεων πολιτικής/στόχων		
	Προηγούμενες τάσεις (10-15 έτη)	Προβλέψεις έως το 2030	2020	2030	2050
Προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού κεφαλαίου					
Χερσαίες προστατευόμενες περιοχές			☒		
Θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές			☒		
Προστατευόμενα είδη και ενδιαιτήματα της ΕΕ			☒		
Κοινά είδη (πουλιά και πεταλούδες)			☒		
Κατάσταση και υπηρεσίες οικοσυστημάτων			☒		
Υδάτινα οικοσυστήματα και υγρότοποι			☒		
Υδρομορφολογικές πιέσεις			☒		
Κατάσταση θαλάσσιων οικοσυστημάτων και βιοποικιλότητας			☒		
Πιέσεις και επιπτώσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα			☒		
Αστικοποίηση και χρήσεις γης από τη γεωργία και τη δασοκομία					☒
Κατάσταση του εδάφους			☒		
Ατμοσφαιρική ρύπανση και επιπτώσεις στα οικοσυστήματα			☐	☐	
Χημική ρύπανση και επιπτώσεις στα οικοσυστήματα			☒		
Κλιματική αλλαγή και επιπτώσεις στα οικοσυστήματα			☒		
Αποδοτική από πλευράς πόρων, κυκλική και χαμηλών εκπομπών άνθρακα οικονομία					
Αποδοτικότητα υλικών πόρων			☒		
Κυκλική χρήση υλικών				☐	
Παραγωγή αποβλήτων			☐		
Διαχείριση αποβλήτων			☐		
Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και προσπάθειες μετριασμού			☒	☒	☒
Ενεργειακή αποδοτικότητα			☐	☒	☒
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας			☒	☒	☒
Εκπομπές αερίων ρύπων			☒	☐	
Εκπομπές ρύπων από τη βιομηχανία			☐		
Καθαρές βιομηχανικές τεχνολογίες και διαδικασίες			☐		
Εκπομπές χημικών			☒		
Άντληση υδάτων και πιέσεις στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα			☒		
Βιώσιμη χρήση των θαλασσών			☐		
Προστασία από περιβαλλοντικούς κινδύνους για την υγεία και την ευημερία					
Συγκεντρώσεις αερίων ρύπων			☒	☒	
Επιπτώσεις της Ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία				☒	
Έκθεση του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό θόρυβο και επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία			☒		
Διαφύλαξη ήσυχων περιοχών			☒		
Πιέσεις ρύπανσης στο νερό και συνδέσεις με την ανθρώπινη υγεία			☒		
Χημική ρύπανση και κίνδυνοι για την ανθρώπινη υγεία και ευημερία			☒		
Κίνδυνοι της κλιματικής αλλαγής για την κοινωνία			☐		
Στρατηγικές και σχέδια προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή			☐		
Ενδεικτική αξιολόγηση των προηγούμενων τάσεων (10-15 έτη) και προβλέψεις για το 2030			Ενδεικτική αξιολόγηση των προοπτικών εκπλήρωσης των επιδιώξεων πολιτικής/στόχων		
	Κυριαρχία των τάσεων/εξελίξεων βελτίωσης	Έτος	☒	Ως επί το πλείστον διαπιστώνεται πρόοδος	
	Εμφάνιση μικτής εικόνας των τάσεων/βελτιώσεων	Έτος	☐	Διαπιστώνεται εν μέρει πρόοδος	
	Κυριαρχία των τάσεων/εξελίξεων επιδείνωσης	Έτος	☒	Ως επί το πλείστον δεν διαπιστώνεται πρόοδος	

Σημείωση: Το έτος για τις επιδιώξεις/στόχους δεν υποδηλώνει το ακριβές έτος-στόχο αλλά το χρονικό πλαίσιο των επιδιώξεων/στόχων.

Επί παραδείγματι, ορισμένα ανθεκτικά και «κινούμενα» χημικά αντιστέκονται ακόμη και στην πλέον εξελιγμένη επεξεργασία του πόσιμου νερού. Ομοίως, παρότι οι εκπομπές αέριων ρύπων έχουν μειωθεί, το 20 % σχεδόν του αστικού πληθυσμού της ΕΕ ζει σε περιοχές με συγκεντρώσεις αέριων ρύπων οι οποίες υπερβαίνουν τουλάχιστον μία προδιαγραφή της ΕΕ σχετικά με την ποιότητα του αέρα. Η έκθεση σε μικροσωματίδια ευθύνεται για περίπου 400.000 πρόωρους θανάτους στην Ευρώπη κάθε χρόνο, ενώ δυσανάλογα περισσότερο επηρεάζονται οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η ανθρώπινη υγεία και ευημερία εξακολουθούν να επηρεάζονται από τον θόρυβο, τα επικίνδυνα χημικά και την κλιματική αλλαγή. Η επιταχυνόμενη κλιματική αλλαγή ενδέχεται να επιφέρει αύξηση των κινδύνων, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες. Επιπτώσεις μπορούν να προκαλούνται από καύσωνες, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες και μεταβολές σε ότι αφορά τη συχνότητα εμφάνισης των λοιμωδών νοσημάτων. Επιπλέον, οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι για την υγεία δεν επηρεάζουν τον καθένα με τον ίδιο τρόπο και παρατηρούνται σημαντικές διαφορές σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο ανά την Ευρώπη από πλευράς κοινωνικής ευαλωτότητας και έκθεσης σε περιβαλλοντικούς κινδύνους για την υγεία. Κατά κανόνα, η πρόβλεψη της μείωσης των περιβαλλοντικών κινδύνων για την υγεία και την ευημερία είναι αβέβαιη. Οι συστημικοί κίνδυνοι για την υγεία είναι περίπλοκοι και υπάρχουν σημαντικά κενά και αβεβαιότητες στη βάση γνώσεων που διαθέτουμε.

Κατανόηση και ανταπόκριση στις συστημικές προκλήσεις

Ο επίμονος χαρακτήρας των μεγάλων περιβαλλοντικών προκλήσεων μπορεί να εξηγηθεί μέσω ενός συνόλου σχετικών παραγόντων. Πρώτον, οι περιβαλλοντικές πιέσεις παραμένουν σημαντικές παρά την πρόοδο όσον αφορά τη μείωσή τους. Ο ρυθμός της πρόοδου έχει επίσης επιβραδυνθεί σε ορισμένους σημαντικούς τομείς, όπως οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, οι βιομηχανικές εκπομπές, η παραγωγή αποβλήτων, η ενεργειακή αποδοτικότητα και το μερίδιο της ανανεώσιμης ενέργειας. Αυτό υποδηλώνει την ανάγκη να υπερβούμε τις αυξανόμενες βελτιώσεις της αποδοτικότητας και να ενισχύσουμε την εφαρμογή των περιβαλλοντικών πολιτικών ώστε να επιτύχουμε τα πλήρη οφέλη τους.

Η πολυπλοκότητα των περιβαλλοντικών συστημάτων μπορεί επίσης να υποδηλώνει την ύπαρξη μιας σημαντικής χρονικής διαφοράς μεταξύ της μείωσης των πιέσεων και της εμφάνισης βελτιώσεων στο φυσικό κεφάλαιο και στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Τα περιβαλλοντικά αποτελέσματα, όπως η απώλεια της βιοποικιλότητας, καθορίζονται συχνά από διάφορους παράγοντες, γεγονός που σημαίνει ότι η αποτελεσματικότητα των μέτρων πολιτικής και των προσπαθειών σε τοπικό επίπεδο

διαχείρισης μπορούν να αντισταθμίζονται από εξωτερικούς παράγοντες. Σε αυτούς συγκαταλέγονται παγκόσμιες εξελίξεις, όπως η αύξηση του πληθυσμού, η οικονομική παραγωγή και η χρήση των πόρων, οι οποίες επηρεάζουν από κοινού την κατάσταση στην Ευρώπη. Όσον αφορά το μέλλον, αναδύονται επίσης ανησυχίες σχετικά με παράγοντες αλλαγής, όπως οι τεχνολογικές και γεωπολιτικές εξελίξεις με ασαφείς επιπτώσεις.

Όσο ο σημαντικότερος παράγοντας πίσω από τις επίμονες προκλήσεις της Ευρώπης σχετικά με το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα είναι ότι αυτές συνδέονται άρρηκτα με οικονομικές δραστηριότητες και τρόπους ζωής, ιδίως με τα κοινωνικά συστήματα που παρέχουν στους Ευρωπαίους απαραίτητα προϊόντα και υπηρεσίες, όπως τα τρόφιμα, η ενέργεια και η κινητικότητα. Ως αποτέλεσμα, ο τρόπος με τον οποίο οι κοινωνίες μας χρησιμοποιούν τους πόρους, όπως και η ρύπανση, συνδέονται περίπλοκα με τις θέσεις εργασίας και τις οικονομικές αποδοχές κατά μήκος ολόκληρης της αλυσίδας αξίας· με τις μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές, μηχανήματα, δεξιότητες και γνώση· με τις συμπεριφορές και τους τρόπους ζωής, καθώς και με τις δημόσιες πολιτικές και θεσμούς.

Οι πολλαπλές διασυνδέσεις εντός και μεταξύ των κοινωνικών συστημάτων υποδηλώνουν συχνά την ύπαρξη σοβαρών εμποδίων για την επίτευξη της ταχείας και ευρείας αλλαγής που απαιτείται προκειμένου η Ευρώπη να πετύχει τους μακροπρόθεσμους στόχους της ως προς τη βιωσιμότητα. Για παράδειγμα:

- Τα συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης χαρακτηρίζονται από αδιέξοδα και αλληλεξαρτήσεις, δεδομένου ότι επιμέρους στοιχεία των συστημάτων -τεχνολογίες, υποδομές, γνώση κλπ.- έχουν συχνά αναπτυχθεί από κοινού επί δεκαετίες. Αυτό σημαίνει ότι μια ριζική τροποποίηση αυτών των συστημάτων ενδέχεται να διαταράξει επενδύσεις, θέσεις εργασίας, συμπεριφορές και αξίες, προκαλώντας την αντίσταση των πληττόμενων κλάδων, περιοχών ή καταναλωτών.
- Οι διασυνδέσεις και ανατροφοδοτήσεις εντός των συστημάτων σημαίνουν ότι η αλλαγή επιφέρει συχνά ακούσια αποτελέσματα ή εκπλήξεις. Ενδεικτικά, τα οφέλη που αποδίδει η τεχνολογία ενδέχεται να υπονομεύονται από αλλαγές στον τρόπο ζωής, εν μέρει λόγω «φαινομένων υποτροπής», όταν οι βελτιώσεις στην αποδοτικότητα οδηγούν σε εξοικονόμηση κόστους, το οποίο συντελεί στην αύξηση της κατανάλωσης.
- Τα συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης συνδέονται επίσης άμεσα και έμμεσα, π.χ. μέσω της εξάρτησής τους από μια κοινή βάση φυσικού κεφαλαίου προκειμένου να παρέχουν πόρους και να απορροφούν απόβλητα και εκπομπές. Αυτή η «σύνδεση των πόρων» σημαίνει ότι η αντιμετώπιση των προβλημάτων σε έναν τομέα μπορεί να προκαλέσει ακούσιες ζημιές αλλού, π.χ. αποδάσωση και αυξήσεις στις τιμές των τροφίμων λόγω της παραγωγής βιοκαυσίμων.

Ο συστημικός χαρακτήρας των περιβαλλοντικών προκλήσεων της Ευρώπης βοηθά στην κατανόηση των περιορισμών που αντιμετωπίζουν οι καθιερωμένες προσεγγίσεις της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης προκειμένου να επιφέρουν την απαραίτητη αλλαγή. Παρότι έχουν παρατηρηθεί σημάδια προόδου στα συστήματα τροφίμων, ενέργειας και κινητικότητας, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις παραμένουν σημαντικές και οι τρέχουσες τάσεις δεν συμβαδίζουν με τους μακροπρόθεσμους στόχους για το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα.

Η συνεχώς διευρυνόμενη έρευνα και πρακτική βοηθά να καταλάβουμε πώς μπορεί να επιτευχθεί μια θεμελιώδης συστημική αλλαγή. Αυτές οι μεταβάσεις αποτελούν μακροπρόθεσμες διαδικασίες, οι οποίες εξαρτώνται σε καθοριστικό βαθμό από την ανάδυση και διάδοση διαφόρων μορφών καινοτομίας που αποτελούν αφορμή για εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και διαβίωσης, όπως νέες κοινωνικές πρακτικές, τεχνολογίες, επιχειρηματικά μοντέλα, λύσεις βασιζόμενες στη φύση κλπ. Είναι αδύνατο να γνωρίζουμε εκ των προτέρων και επακριβώς τι είδους καινοτομίες θα εμφανιστούν, το εάν ή το πώς θα ενσωματωθούν στους τρόπους ζωής μας και το πώς θα επηρεάσουν τα αποτελέσματα της βιωσιμότητας. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω μεταβάσεις χαρακτηρίζονται από πολλές αβεβαιότητες, συγκρούσεις και αντισταθμίματα.

Η συγκεκριμένη αντίληψη της συστημικής αλλαγής έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διακυβέρνηση. Πρώτον, ο δεδομένος ρόλος της κυβέρνησης μετατοπίζεται από εκείνον του «καθοδηγητή», ο οποίος διαθέτει τη γνώση και τα εργαλεία προκειμένου να οδηγήσει την κοινωνία προς τη βιωσιμότητα, προς έναν ρόλο κινητήριου μοχλού για την καινοτομία και τον μετασχηματισμό σε ολόκληρη την κοινωνία. Ο καθοδικός σχεδιασμός (top-down) εξακολουθεί να διαδραματίζει κάποιον ρόλο σε ορισμένα πλαίσια. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις πρέπει επίσης να αναζητήσουν τρόπους προκειμένου να αξιοποιήσουν τις δυνάμεις των πολιτών, των κοινοτήτων και των επιχειρήσεων.

Για να γίνει αυτό πράξη, απαιτείται συμβολή σε διάφορους τομείς πολιτικής και επίπεδα διακυβέρνησης προς την κατεύθυνση της επίτευξης κοινών στόχων. Η σημασία των εργαλείων της περιβαλλοντικής πολιτικής παραμένει ουσιώδης. Παρά ταύτα, η επίτευξη της συστημικής αλλαγής προϋποθέτει ένα πολύ ευρύτερο μείγμα πολιτικής ώστε να προαχθεί η καινοτομία και ο πειραματισμός, να διαδοθούν νέες ιδέες και προσεγγίσεις και να διασφαλιστεί ότι η οικονομική αλλαγή θα φέρει επωφελή και δίκαια αποτελέσματα. Η πολυπλοκότητα και η αβεβαιότητα των διαδικασιών μετάβασης σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει επίσης να αναζητήσουν τρόπους συντονισμού και καθοδήγησης των δράσεων σε ολόκληρη την κοινωνία για την επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων βιωσιμότητας και να είναι σε θέση να διαχειριστούν τους κινδύνους και τις απρόβλεπτες συνέπειες που αναπόφευκτα συνοδεύουν τις συστημικές αλλαγές.

Τι πρέπει να περιμένει η Ευρώπη;

Συνολικά η ανάλυση στα Μέρη 1-3 αναδεικνύει τη διαχρονικότητα, την κλίμακα και τον επείγοντα χαρακτήρα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη. Η επίτευξη του οράματος βιωσιμότητας της ΕΕ για το 2050 εξακολουθεί να είναι εφικτή αλλά προϋποθέτει μια μετατόπιση ως προς τον χαρακτήρα και τη φιλοδοξία των δράσεων. Αυτό συνεπάγεται τόσο την ενίσχυση των καθιερωμένων εργαλείων πολιτικής όσο και την αξιοποίησή τους μέσω καινοτόμων νέων προσεγγίσεων της διακυβέρνησης. Βάσει των πληροφοριών ολόκληρης της έκθεσης, το Μέρος 4 ορίζει ένα σύνολο σημαντικών τομέων όπου απαιτείται ανάληψη δράσης ώστε να γίνει πράξη η μετάβαση.

Ενίσχυση της εφαρμογής, της ολοκλήρωσης και της συνοχής των πολιτικών:

Η πλήρης εφαρμογή των υφιστάμενων πολιτικών θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό την Ευρώπη να επιτύχει τους περιβαλλοντικούς της στόχους έως το 2030. Η επίτευξη της πλήρους εφαρμογής προϋποθέτει αυξημένη χρηματοδότηση και ανάπτυξη ικανοτήτων· συμμετοχή των επιχειρήσεων και των πολιτών· καλύτερο συντονισμό των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών αρχών και μια ισχυρότερη βάση γνώσης. Πέραν της εφαρμογής, η Ευρώπη πρέπει να αντιμετωπίσει κενά και αδυναμίες σε πλαίσια πολιτικής, π.χ. σε σχέση με τη γη, τα εδάφη και τα χημικά. Η καλύτερη ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων σε τομεακές πολιτικές είναι επίσης σημαντική, όπως και η βελτίωση της συνοχής των πολιτικών.

Ανάπτυξη πιο συστημικών, μακροπρόθεσμων πλαισίων πολιτικής και δεσμευτικών στόχων:

Το διευρυνόμενο σύνολο στρατηγικών πολιτικών για τη διαχείριση των βασικών συστημάτων (π.χ. της ενέργειας και της κινητικότητας) και για την προαγωγή του μετασχηματισμού προς μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα παρέχει σημαντικά εργαλεία για την ενθάρρυνση και την καθοδήγηση συνεκτικών δράσεων σε ολόκληρο το κοινωνικό φάσμα. Ωστόσο, το εύρος των μακροπρόθεσμων πλαισίων πολιτικής πρέπει να επεκταθεί ώστε να καλύψει και άλλα σημαντικά συστήματα και ζητήματα, όπως τα τρόφιμα, τα χημικά και οι χρήσεις γης. Συγκρίσιμες εγκάρσιες στρατηγικές απαιτούνται επίσης σε άλλα επίπεδα διακυβέρνησης, μεταξύ αυτών σε επίπεδο χωρών, περιφερειών και πόλεων. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων στην ανάπτυξη οραμάτων και οδών μετασχηματισμού είναι σημαντική προκειμένου να αντικατοπτρίζονται οι διάφορες πραγματικότητες ανά την Ευρώπη και να μεγιστοποιούνται τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά παράλληλα οφέλη.

Ανάληψη ηγετικής δράσης στη διεθνή πορεία προς τη βιωσιμότητα:

Η Ευρώπη δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους της για τη βιωσιμότητα μέσα σε περιβάλλον απομόνωσης. Τα παγκόσμια προβλήματα του περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας απαιτούν παγκόσμιες απαντήσεις. Η ΕΕ διαθέτει σημαντική διπλωματική και οικονομική επιρροή, την οποία

μπορεί να χρησιμοποιήσει ώστε να προαγάγει τη θέσπιση φιλόδοξων συμφωνιών σε τομείς όπως η βιοποικιλότητα και η χρήση των πόρων. Η πλήρης εφαρμογή της ατζέντας 2030 του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη στην Ευρώπη και η ενεργός υποστήριξη της εφαρμογής της σε άλλες περιοχές είναι αναγκαία εάν η Ευρώπη θέλει να ηγηθεί παγκοσμίως της προσπάθειας για την επίτευξη των μεταβάσεων προς τη βιωσιμότητα. Η χρήση των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης ως γενικού πλαισίου για την ανάπτυξη των πολιτικών κατά τα δέκα επόμενα χρόνια θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα προς την υλοποίηση του οράματος της Ευρώπης για το 2050.

Ενθάρρυνση της καινοτομίας σε ολόκληρη την

κοινωνία: Η αλλαγή πορείας θα εξαρτηθεί σε καθοριστικό βαθμό από την ανάδυση και διάδοση διαφόρων μορφών καινοτομίας που μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και διαβίωσης. Οι σπόροι για μια τέτοια αλλαγή υπάρχουν ήδη. Όλο και περισσότερες επιχειρήσεις, επιχειρηματίες, ερευνητές, διοικήσεις πόλεων και τοπικές κοινότητες πειραματίζονται με διαφορετικούς τρόπους παραγωγής και κατανάλωσης. Στην πράξη, ωστόσο, οι καινοτομίες συναντούν συχνά μεγάλα εμπόδια. Οι δημόσιες πολιτικές και θεσμοί καλούνται ως εκ τούτου να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο στην προώθηση της συστημικής αλλαγής. Οι περιβαλλοντικές πολιτικές παραμένουν σημαντικές αλλά η καινοτομία των συστημάτων προϋποθέτει τη συνεκτική συμβολή διαφόρων τομέων πολιτικής, από την έρευνα, την καινοτομία και τις τομεακές και βιομηχανικές πολιτικές μέχρι την εκπαίδευση, την πρόνοια, το εμπόριο και την απασχόληση.

Ενίσχυση των επενδύσεων και επαναπροσανατολισμός

της χρηματοδότησης: Παρότι η επίτευξη των μεταβάσεων προς τη βιωσιμότητα προϋποθέτει μεγάλες επενδύσεις, οι Ευρωπαίοι αναμένεται να αποκομίσουν τεράστια οφέλη, τόσο μέσω της αποτροπής ζημιών για τη φύση και την κοινωνία όσο και μέσω των οικονομικών και κοινωνικών ευκαιριών που αυτές οι επενδύσεις δημιουργούν. Οι κυβερνήσεις πρέπει να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τους δημόσιους πόρους προκειμένου να στηρίξουν τον πειραματισμό, να επενδύσουν σε καινοτομίες και λύσεις βασιζόμενες στη φύση, να διασφαλίσουν βιώσιμες διαδικασίες προμηθειών και να βοηθήσουν τους τομείς και τις περιφέρειες που πλήττονται. Οι κυβερνήσεις έχουν επίσης ουσιαστικό ρόλο όσον αφορά την κινητροποίηση και την καθοδήγηση της ιδιωτικής δαπάνης μέσω της διαμόρφωσης επενδυτικών και καταναλωτικών επιλογών και της ενθάρρυνσης της συμμετοχής του χρηματοπιστωτικού τομέα σε βιώσιμες επενδύσεις μέσω της εφαρμογής και αξιοποίησης του σχεδίου δράσης της ΕΕ για τη βιώσιμη χρηματοδότηση.

Διαχείριση κινδύνων και διασφάλιση μιας κοινωνικά

δίκαιης μετάβασης: Η επιτυχής διακυβέρνηση των μεταβάσεων προς τη βιωσιμότητα προϋποθέτει ότι οι κοινωνίες

αναγνωρίζουν τους δυνητικούς κινδύνους, τις ευκαιρίες και τα αντισταθμίματα και επινοούν τρόπους να τα προσεγγίσουν. Οι πολιτικές έχουν ουσιαστικό ρόλο σε ό,τι αφορά την επίτευξη «δίκαιων μεταβάσεων», π.χ. μέσω της στήριξης επιχειρήσεων και εργαζομένων σε κλάδους που βρίσκονται σε διαδικασία απόσυρσης, υπό μορφή δράσεων επιμόρφωσης, επιδοτήσεων, τεχνικής βοήθειας ή επενδύσεων που βοηθούν τις πληττόμενες περιφέρειες. Ο έγκαιρος εντοπισμός των αναδυόμενων κινδύνων και ευκαιριών που συνδέονται με τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις πρέπει να συνδυάζεται με προσαρμοστικές προσεγγίσεις, βάσει πειραματισμού, παρακολούθησης και μάθησης.

Σύνδεση της γνώσης με την πράξη: Η επίτευξη των μεταβάσεων προς τη βιωσιμότητα προϋποθέτει ευρεία νέα γνώση η οποία θα βασίζεται σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους και τύπους παραγωγής γνώσης. Η εν λόγω γνώση περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με τα συστήματα που καθοδηγούν τις περιβαλλοντικές πιέσεις, τις διαδρομές προς τη βιωσιμότητα, τις ελπιδοφόρες πρωτοβουλίες και τα εμπόδια για την αλλαγή. Οι μέθοδοι διερεύνησης των προοπτικών αποτελούν σημαντικό μέσο διασφάλισης της συμμετοχής των πολιτών σε συμμετοχικές διαδικασίες με σκοπό τη διερεύνηση πιθανών μελλοντικών εξελίξεων, εκβάσεων και κινδύνων ή ευκαιριών. Για την παραγωγή, διάδοση και χρήση συναφών στοιχείων στον μέγιστο βαθμό ενδέχεται να απαιτούνται αλλαγές στο σύστημα γνώσης που συνδέει την επιστήμη με τις πολιτικές και τις δράσεις, περιλαμβανομένης της ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων και θεσμικών δομών.

Τα επόμενα δέκα χρόνια

Η επίτευξη των στόχων της ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη και της Συμφωνίας του Παρισιού προϋποθέτει επειγούσα δράση σε κάθε έναν από αυτούς τους τομείς κατά τα επόμενα δέκα χρόνια. Για να είμαστε σαφείς, η Ευρώπη δεν θα επιτύχει το όραμά της ως προς τη βιωσιμότητα, δηλαδή την «ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας», μόνο μέσω της προαγωγής της οικονομικής ανάπτυξης και της προσπάθειας για διαχείριση των επιβλαβών συνεπειών με εργαλεία περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτικής. Αντιθέτως, η βιωσιμότητα πρέπει να γίνει η κατευθυντήρια αρχή για την εφαρμογή φιλόδοξων και συνεκτικών πολιτικών και δράσεων σε ολόκληρη την κοινωνία. Η εφαρμογή ριζικών αλλαγών προϋποθέτει ότι όλοι οι τομείς και όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης θα συνεργαστούν και θα αξιοποιήσουν τη φιλοδοξία, τη δημιουργικότητα και τη δύναμη των πολιτών, των επιχειρήσεων και των κοινοτήτων. Το 2020 η Ευρώπη έχει μια μοναδική ευκαιρία να ηγηθεί της παγκόσμιας απάντησης στις προκλήσεις της βιωσιμότητας. Τώρα είναι η ώρα να δράσουμε.

Σχετικά με την έκθεση SOER

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) είναι οργανισμός της ΕΕ, ο οποίος ιδρύθηκε δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1210/90 του Συμβουλίου. Μέσω του ίδιου κανονισμού ιδρύθηκε επίσης το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφοριών και Παρατηρήσεων σχετικά με το Περιβάλλον (Eionet), ως δίκτυο σύμπραξης 33 χωρών μελών⁽²⁾ και έξι συνεργαζόμενων χωρών⁽³⁾. Η εντολή που έχει λάβει ο ΕΟΠ ορίζει τη συνεργασία του με το Eionet ώστε να παρέχει γνώση η οποία μπορεί να χρησιμοποιείται από τους σχετικούς ενδιαφερόμενους στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και στις χώρες του Eionet προκειμένου να λαμβάνουν εμπεριστατωμένες αποφάσεις για τη βελτίωση του περιβάλλοντος της Ευρώπης και τη μετάβαση προς τη βιωσιμότητα.

Στο πλαίσιο αυτής της εντολής, ένα από τα βασικά καθήκοντα του ΕΟΠ είναι να δημοσιεύει έκθεση σχετικά με την κατάσταση, τις τάσεις και τις προοπτικές του περιβάλλοντος κάθε πέντε χρόνια. Τέτοιες εκθέσεις έχουν ήδη εκπονηθεί από το 1995 και έπειτα, αξιολογώντας την κατάσταση και τις προοπτικές του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος και στηρίζοντας την υλοποίηση και ανάπτυξη των πολιτικών της ΕΕ. Αυτό γίνεται μέσω της παρακολούθησης των προηγούμενων τάσεων, της προόδου προς καθορισμένους μελλοντικούς στόχους και των ευκαιριών της πολιτικής της ΕΕ να συμβάλλει στην επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων.

Όπως και οι προηγούμενες εκθέσεις, «Το ευρωπαϊκό περιβάλλον – κατάσταση και προοπτικές 2020» («SOER 2020») παρέχει συναφή, αξιόπιστη και συγκρίσιμη γνώση και αξιοποιεί μια πληθώρα πηγών που είναι διαθέσιμες στον ΕΟΠ και στο Eionet. Η ανάπτυξη της έκθεσης ήταν αποτέλεσμα της ευρείας παραδοχής ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι αλληλένδετα με τις περισσότερες πτυχές της κοινωνίας, γεγονός το οποίο έχει συνέπειες για τη συνολική προοπτική επίτευξης της βιωσιμότητας και υποδηλώνει ότι οι ενδιαφερόμενοι χρειάζονται νέες μορφές γνώσης προς υποστήριξη των δράσεών τους.

Η έκθεση SOER 2020 αξιοποιεί τα συμπεράσματα της προηγούμενης έκθεσης, η οποία δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο

του 2015. Η SOER 2015 κατέδειξε ότι, ενώ η εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ οδήγησε σε ουσιαστικές βελτιώσεις για το περιβάλλον και την ευημερία των Ευρωπαίων, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες προκλήσεις όσον αφορά την επίλυση επίμονων περιβαλλοντικών προβλημάτων, τα οποία συνδέονται με σύνθετους τρόπους με τα συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης. Η έκθεση του 2015 προωθεί θεμελιώδεις μεταβάσεις σε ό,τι αφορά τα συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης που προκαλούν περιβαλλοντική υποβάθμιση, περιλαμβανομένων των συστημάτων τροφίμων, ενέργειας και κινητικότητας.

Η έκθεση του 2020 έρχεται σε μια στιγμή κατά την οποία η κοινωνία βρίσκεται αντιμέτωπη με τις προκλήσεις των εσφαλμένων πληροφοριών και των ψευδών ειδήσεων. Μέσω της έκθεσης καταβάλλεται κάθε προσπάθεια να αναγνωριστεί αυτή η πραγματικότητα υπό το πρίσμα της διαφάνειας που διασφαλίζει η ολοκληρωμένη παραπομπή σε επιστημονικά ευρήματα και με μια βελτιωμένη προσέγγιση της αξιολόγησης και γνωστοποίησης πτυχών ποιότητας, όσο και στοιχείων αβεβαιότητας και κενών γνώσης. Η έκθεση έχει επίσης υποβληθεί σε εκτενή επανεξέταση από ομότιμους επιστήμονες του Eionet, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της επιστημονικής επιτροπής του ΕΟΠ και διεθνείς εμπειρογνώμονες.

Οι πληροφορίες σε επίπεδο χώρας υποστηρίζουν την εφαρμογή των πολιτικών και διευκολύνουν την καλύτερη ανταλλαγή νεωτεριστικών εξελίξεων και προσεγγίσεων. Αναγνωρίζοντας την πρόκληση που συνιστά η ολοένα εντεινόμενη πολυπλοκότητα της γνώσης, η έκθεση παρέχει αξιόπιστες συνοπτικές αξιολογήσεις στο πλαίσιο των θεματικών της αξιολογήσεων. Τέλος, η έκθεση πραγματεύεται τον συστημικό χαρακτήρα των σημερινών περιβαλλοντικών προκλήσεων, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων παραγωγής και κατανάλωσης που προαναφέρθηκαν, και βοηθά να κατανοήσουμε πώς μπορεί η Ευρώπη του σήμερα να απαντήσει σε πρωτόγνωρες προκλήσεις σχετικά με το περιβάλλον, το κλίμα και τη βιωσιμότητα.

⁽²⁾ Τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, μαζί με την Ιρλανδία, το Λιχτενστάιν, τη Νορβηγία, την Ελβετία και την Τουρκία.

⁽³⁾ Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία και Κοσσυφοπέδιο (δυνάμει του ψηφίσματος 1244/99 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και σύμφωνα με τη Γνώμη του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη Διακήρυξη Ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου).

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

**Το Ευρωπαϊκό περιβάλλον
Κατασταση και προοπτικές 2020
Συνοπτική έκθεση**

2019 — 14 pp. — 210 x 297 cm

ISBN 978-92-9480-119-7

doi: 10.2800/39101

Επικοινωνήστε με την ΕΕ (ή ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ)

Αυτοπροσώπως (ή ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΩΣ)

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν εκατοντάδες κέντρα πληροφόρησης Europe Direct. Μπορείτε να βρείτε τη διεύθυνση του πλησιέστερου σε σας κέντρου στον δικτυακό τόπο https://europa.eu/european-union/contact_el

Τηλεφωνικά ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (ή ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΑ Ή ΜΕΣΩ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ)

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που απαντά στις ερωτήσεις σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορείτε να επικοινωνήσετε με αυτήν την υπηρεσία:

- καλώντας ατελώς τον αριθμό 00 800 6 7 8 9 10 11 (ορισμένα δίκτυα τηλεφωνίας ενδέχεται να χρεώνουν τις κλήσεις αυτές),
- καλώντας τον αριθμό +32 22999696 ή
- μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τον δικτυακό τόπο https://europa.eu/european-union/contact_el

Βρείτε πληροφορίες σχετικά με την ΕΕ (ή ΒΡΕΙΤΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ)

Στο διαδίκτυο (ή ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ είναι διαθέσιμες στον δικτυακό τόπο Europa: https://europa.eu/european-union/index_el

Στις εκδόσεις της ΕΕ (ή ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ)

Μπορείτε να τηλεφορτώσετε ή να παραγγείλετε δωρεάν και επί πληρωμή εκδόσεις της ΕΕ στην ακόλουθη διεύθυνση: <https://publications.europa.eu/el/publications>. Μπορείτε να ζητήσετε πολλαπλά αντίγραφα δωρεάν εκδόσεων επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct ή με το τοπικό σας κέντρο πληροφόρησης (βλ. https://europa.eu/european-union/contact_el).

Στη νομοθεσία της ΕΕ και σε σχετικά έγγραφα (ή ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ)

Για πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του συνόλου της ενωσιακής νομοθεσίας από το 1952 σε όλες τις επίσημες γλώσσες, μεταβείτε στον δικτυακό τόπο EUR-Lex, στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://eur-lex.europa.eu>

Στα δημόσια δεδομένα από την ΕΕ (ή ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ)

Η Πύλη Δημόσιων Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://data.europa.eu/euodp/el>) παρέχει πρόσβαση σε σύνολα δεδομένων από την ΕΕ. Τα δεδομένα μπορούν να τηλεφορτωθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν δωρεάν, τόσο για εμπορικούς όσο και για μη εμπορικούς σκοπούς.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Δανία

Τηλ.: +45 33 36 71 00
Web: eea.europa.eu
Facebook: www.facebook.com/European.Environment.Agency
Twitter: @EUEnvironment
LinkedIn: www.linkedin.com/company/european-environment-agency/
Υποβολή ερωτήσεων: eea.europa.eu/enquiries
Εγγραφείτε για να λαμβάνετε ειδοποιήσεις από τον ΕΟΠ: <http://eea.europa.eu/sign-up>

TH-02-19-902-EL-N
doi: 10.2800/39101

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης